

Interferențe

FLORIAN POTRA

Construcție și istorie

Orice clădire, orice înălțare de zid sau de beton cere o temelie, și orice temelie presupune săpături într-un strat mai vechi decât cel de la suprafață, la vedere. Acest strat vechi conține istorie, chiar dacă n-ar fi vorba decât de o piatră călcată de contemporanii, să zicem, ai pașoptiștilor, sau de un ulcior de pământ ars din care și-au astimpărat setea oame-nii lui Mihai Vodă Viteazul sau, și mai îndepărtați în timp, vecinii lui Burebista, contemporanul de pe melea-gurile noastre al lui Iuliu Cezar.

De când țara, în toate colțurile ei, chiar și cele mai ascunse, s-a preschimbât într-un unic și uriaș șantier simultan, cei care au izbit țărina cu tirnăcopul ori au sfredelit-o cu buldozerele, pentru a edifica uzine, palate, școli și locuințe ale zilei de azi și ale zilelor de mâine, au întâlnit mereu și trecutul, istoria, sub forma celor mai diverse mărturii și documente. Și nu doar în centre știute ca așezări ome-nești încă din antichitate sau din evul mediu, ci pretutindeni.

Mă gândesc, astfel, străbătând într-un sens și în altul ținuturile românești, la surprizele arheologice pe care ni le rezervă fiecare săpătură de fundament. Iată un spațiu unde încrucișarea actualității celei mai vii cu istoria cea mai pietrificată dobîndește trăsături sensibile, evidente, colorate. Și iată, în același timp, tema de activitate nu numai a unei echipe de arheologi sau de repor-

teri, ci și a unor poeți ai condeului, ai penelului, ai scenei sau ai ecranului: prozatorul, dramaturgul, cineastul, călcînd pe făgașele modernelor excavatoare, agil minuite de muncitori-tehnicieni, sint întîmpinați de urme ale trecutului, de semne capabile să reînvie o întregă lume, în care lumea actuală să-și întrevadă îndepărtata și profundă rațiune de a dăinui, împlinind o încordată spirală de doruri — din vreme în vreme înăbușite —, de năzuințe spre o meritată fericire.

Acest metru pătrat de țară socialistă, pe verticala căruia, bunăoară, se suprapun, senine, etajele unui bloc elegant de locuințe, trimite, în jos, sub fundații, la veacuri de lacrimi, de singe, de speranțe, de hotărîtă apărare a sîinței și limbii naționale. De luptă pentru o rinduită mai dreaptă a societății oamenilor și lucrurilor. Pe toate acestea, cineastul, dramaturgul, prozatorul, au putința să le cuprindă deodată, într-o singură „viziune”. Făcînd astfel să vibreze, după cum se știe, însăși marea investițură a artistului: să vadă, să simtă și să înțeleagă dincolo de aparențe, dezvăluind esențe, cărora să li se dea expresie concretă.

Evident că, săpînd temelile întinselor cvartale bucureștene de locuit, constructorii nu vor descoperi — așa cum ne-au informat la începutul anului, zierele — „fresce inedite de Michelangelo, realizate probabil între anii 1520 și 1530”; dar e

aproape sigur că vor găsi osemînte, unelte și arme ale valahilor care, între 1520 și 1530, dar și cu mult înainte și cu mult după acest deceniu renașcentist, s-au opus în fel și chip lăririi spre leagănul Renașterii a unui alt soi de civilizație decât cea firese europeană. Intre frescele rămase pînă în zilele noastre inedite, ca și între teatru grandioasa operă a lui Michelangelo, pe de o parte, și măturile istorice ce se dezvăluie și se vor dezvălui la baza noilor zidiri ale Renașterii noastre socialiste, pe de altă parte, există de fapt un subtil, deslușindu-se abia, dar neasemuit de tenace, efectiv, raport de intercondiționare. Mai pe șleau, conștiinței istorice europene trebuie să-i devină limpede că supușii pașnicului Neagoe Basarab și ai lui Radu de la Afumați — de-un leat cu Michelangelo — au trăit și au murit ca să-și apere „nevoile și neamul”, dar, împletind un tainic fuior de medieri dialectice succesive, și pentru ca incomparabilul florentin să-și poată desăvîrși capodoperele, la Capela Medici și în Roma eternă, cea cu pistolul salvat aici, pe Dunăre, de la năpustirea calului arăpesc al lui Baiazid.

Sînt medieri și meditații, legături de cauză și efect, la îndemîna poezilor noștri dramatici și cinematografici, care au nobila îndatorire patriotică și internaționalistă de a exprima, în sugestivul limbaj al artei, profunde, aspru trăiele și plățile adevăruri ale istoriei naționale românești, în perspectivă de civilizație europeană.

